

8. Остапець Ю. Місцеві вибори в Україні: партійна складова / Ю. Остапець // Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку. – К.: ІПіЕНД, 2012. – С. 446–461.

9. Партійна система України до і після Майдану: зміни, тенденції розвитку, суспільні запити. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2015. – № 6–7. – С. 2–60.

10. Приходько В. Блиск та нищість української буржуазії на тлі місцевих виборчих перегонів / В. Приходько // Срібна Земля. Фест. – 2015. – 13–19 листопада.

11. Результати місцевих виборів 2015. Найбільше втратила Самопоміч, додали Свобода й Опоблок. Висновки і прогноз [Електронний ресурс] // Режим доступу:

http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/63067/Rezultaty_miscevyh_vyboriv2015_Najbilshe_vtratyla_Samopomich_dodaly.

12. Третьою не буде (Більшість регіональних партій, які пройшли до місцевих рад, підіграватимуть владі) // Тиждень. – 2010. – № 47. – С. 18–20.

Сіменіхіна М.Г., аспірантка,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса)

ТРАНСКОРДОННІ ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СПОСІБ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННОГО ПРОСТОРУ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Транскордонне співробітництво – це сучасна концепція розвитку периферійних регіонів в Європі, яка поширилася і на територію нашої держави. Вона реалізується в контексті сучасних процесів глобалізації, задоволення культурних, економічних потреб та прав населення прикордонних просторів.

Регіон – це надзвичайно багатогранне визначення території простору. Оскільки поняття «регіон» є предметом вивчення багатьох наук, тому критерії та ознаки його виділення різняться. Можна вивчати історичні, географічні, культурні, економічні, екологічні та різні види політичних регіонів. Дослідженню транскордонного співробітництва присвячені роботи В. Дергачова, М. Долішнього, А. Колодійчук, В. Кривцової, Н. Мікули, Ю. Макогона, О. Соскіна, Н. Стрижиченко, І. Студеннікова, І. Тимечко, Н. Цимбалістої, Ю. Чистякової, О. Федоришина та ін.

Метою статті є визначення сучасних форм транскордонного співробітництва, що існують в Одеському регіоні, та їх вплив на розвиток прикордоння.

Українське законодавство транскордонне співробітництво визначає як спільні дії, спрямовані на встановлення та поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших видів відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами,

відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [3].

Згідно сучасного адміністративно-територіального поділу України 19 одиниць устрою є прикордонними територіями та в їх межах за період незалежності створено десять транскордонних єврорегіонів. Особливістю транскордонного співробітництва України є те, що воно відбувається на кордоні з країнами як Європейського Союзу, так і Митного Союзу, а також Республікою Молдова.

Прикордонний регіон можна визначити як частину території держави, що межує з однією чи декількома сусідніми державами, має характерний етнічний склад населення, виділяється за культурною ознакою, відрізняється інфраструктурою та соціально-політичними процесами від інших регіонів країни.

Зрозуміло, що стабільна транскордонна взаємодія як сприяє розвитку прикордонного простору, так і посилює позиції України в рамках регіональних процесів. Прикордонні регіони існують в складних умовах життєдіяльності (ці області частіше за інших приваблюють мігрантів і одночасно є територією значної еміграції, через них відбувається потік товарів, вони виступають ареалом розселення національних меншин тощо), тому, щоб бути конкурентоспроможними відносно внутрішніх регіонів країни, вони мають інтегруватися на різних рівнях державної та міждержавної взаємодії. Згідно з європейськими політичними тенденціями, такі прикордонні території об'єднуються у єврорегіони.

Єврорегіон – це організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [3]. Вперше така форма взаємодії відбулась на голандсько-німецькому прикордонні у 1958 році. Створення єврорегіонів не має на меті заміну та здійснення адміністративної влади. Їх завдання – популяризація власної культури, унікального туризму чи інтенсифікація торгівлі і ринку праці прикордонних територій, проведення спільної регіональної політики, тому що єврорегіони охоплюють території, які мають спільне історичне минуле і навіть могли входити до складу однієї держави. Основною перевагою участі країн в єврорегіоні є прискорення соціально-економічного розвитку периферійної території, спільне поліпшення прикордонної інфраструктури. Транскордонне співробітництво здійснюється відповідно до внутрішнього законодавства і внутрішньої політики держави, її міжнародних зобов'язань та в межах компетенції і завдань органів місцевої влади. Міждержавні договори, на підставі яких укладають регіональні або місцеві договори чи угоди, часто становлять базу для налагодження транскордонного співробітництва. У випадку єврорегіонів таке співробітництво, як правило, має характер формальний, тобто базується на чітко визначеній юридичній формі. Створення єврорегіонів обумовлене різними політичними і економічними інтересами. Відповідно до прийнятих нормативними документами Євросоюзу принципів,

вони повинні сприяти отримуванню переваг в результаті колективної діяльності, оминаючи державні кордони.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» визначає, що регіон – це міста Київ та Севастополь, Автономна Республіка Крим та області [1]. Одеська область, як найбільша і до того ж прикордонна область, має стратегічне значення для внутрішньодержавної стабільності. Окрім того, що область з 1998 року включена до єврорегіону «Нижній Дунай», вона ще є членом 5 міжрегіональних європейських організацій: Асамблея європейських регіонів, Асамблея європейських виноробних регіонів, Робоча співдружність придунайських країн, Асоціація європейських прикордонних регіонів, Конференція приморських регіонів Європи. Така імітація безкордонного простору, безумовно, створює додаткові можливості для ефективного розвитку регіону та має потенціал для негативного перебігу подій, які пов'язані з такими політичними явищами як іредентизм та сепаратизм. В даному випадку регіоналізація як особливий політичний процес є спонтанною для держави та активною щодо її впливу на інші внутрішньодержавні процеси, презентацію своєї ідентичності та самобутності, відстоюванні своїх прав. На прикладі Одеської області як прикордонного регіону можемо припустити, що в Україні достатньо розвинений культурний регіоналізм як один із видів можливої регіоналізації. Основне завдання держави в такому випадку – не створити умови для переродження такого регіоналізму в його політичну форму.

Сучасний процес децентралізації, який відбувається в нашій країні, спрямований на те, щоб частково задовольнити політичний регіоналізм: надати владні повноваження центру на регіональний рівень, що суттєво скоротить відстань між населенням та регіональними політичними елітами.

Специфічні риси, які притаманні лише прикордонним регіонам, впливають на розвиток області, проте створення таких інтеграційних об'єднань як єврорегіон дозволяє нівелювати бар'єрну функцію кордону та розширити можливості контактної взаємодії. Проте саме в Україні поки не спостерігається очікуваний вплив єврорегіонів на інтенсифікацію транскордонного співробітництва, хоча теоретично можна стверджувати, що діяльність єврорегіонів підвищує самостійність внутрішніх регіонів країни. Фактично за рахунок наданих повноважень органи місцевої влади можуть ставати суб'єктами міжнародних правовідносин: вносити пропозиції щодо спеціального порядку пропуску через кордон, приймати рішення про вступ до міжнародних організацій.

Ще однією формою співробітництва у прикордонному регіоні є транскордонні кластери. Ця концепція співпраці була сформульована на початку 1990-х років Майклом Портером та набула поширення у всьому світі. Класифікація та форми взаємодії надзвичайно різноманітні та відтворюють особливості території, економіки, галузі, в яких вони створені. Сьогодні кластери також існують в українському прикордонному просторі: транскордонний логістичний кластер Закарпатської області, туристично-рекреаційний кластер в українсько-польському транскордонному регіоні,

українсько-румунський аграрний кластер. В Одеській області в 2011 році також був створений транспортний кластер, проте його діяльність занепала, адже була спрямована не на підвищення конкурентоспроможності усієї галузі регіону, а забезпечувала інтереси лише Одеського порту. Проте потенційно цей проект успішний, адже локалізація портів Одеського регіону дозволяє створити потужний морегосподарський комплекс в Чорноморському регіоні. Ідея кластерної організації суспільного виробництва товарів і послуг як джерело і чинник економічного і соціального зростання територій за рахунок інтеграції ресурсних можливостей, новаторських ідей, забезпечення відповідних норм і правил швидко поширилася в прогресивних західних країнах. В Україні новітні організаційно-економічні технології впроваджуються повільно, проте спостерігається позитивна динаміка. Про це свідчить членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі «Eureka», до якої наша країна в 1993 році приєдналась як асоційований член, а в 2006 році вже набула повноцінного статусу члена цієї організації, що підвищує можливості України на шляху впровадження інноваційного розвитку економіки регіонів. Напрацювання та позитивний досвід існуючих кластерів здатен дати поштовх для використання їх в інших регіонах прикордонного простору.

4 вересня 2012 року набрав чинності Закон України «Про індустриальні парки», який спрямований на залучення інвестицій до регіонів країни. За три роки офіційно зареєстровано 12 індустриальних парків в 11 регіонах України, зокрема прикордонних. В Одеській області існує такий інвестиційний парк – «IPark», який надає промислову, інженерну та транспортну інфраструктуру та залучає українські та міжнародні компанії для розширення їх бізнесової діяльності на території нашої країни. Проте діяльність таких індустриальних парків передбачається не лише на території України. Так, транскордонні індустриальні парки спробували створити в Закарпатській області та прикордонних регіонах Угорщини (Промисловий парк Дийда, Промисловий парк Уска), проте слабка матеріально-технічна база та відсутність державної підтримки не дозволили реалізувати ці проекти. На сьогодні навіть створені індустриальні парки не функціонують та не виконують свого завдання належним чином, адже законодавчо не відпрацьовані державні гарантії та пільги. Зрозуміло, що для периферійних та слабо розвинених районів прикордоння такі проекти могли б стати каталізаторами економічного зростання та залучення фінансів.

Ще однією формою транскордонного співробітництва, яка з'явилась в 2006 році, є Європейські угруповання транскордонного співробітництва – створюються для реалізації однієї чи декількох конкретних цілей. Серед регіонів України лише Одеська область включена в таку співпрацю в рамках єврорегіону «Чорне море».

16 листопада 2009 року в Утрехті був підписаний Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво. У травні 2012 року Президент України підписав відповідний закон про ратифікацію Україною даного протоколу, що наблизило нашу країну до можливості

використання ще однієї форми взаємодії між прикордонними територіями суміжних держав, а саме – Об'єднання єврорегіонального співробітництва. Ця форма дозволяє ефективніше долучати кошти з цільових програм ЄС, а також оперативно використовувати бюджетний фонд для вирішення нагальних потреб у транскордонних регіонах. На думку Ю. Чистякової, ОЄС може стати основною ланкою при вирішенні спільних проблемних питань розвитку прикордонних територій кількох держав, тому що буде значно спрощено та прискорено процедуру прийняття рішень, адже немає необхідності залучати центральний державний апарат, проводити міждержавні консультації на рівні міністерств та відомств [7, с. 41].

Окрім вищезазначених форм співпраці Одеської області з прикордонними регіонами сусідніх держав, основу міжрегіонального співробітництва регіону складають прямі контакти між територіальними громадами та договірно-правова база з регіонами Російської Федерації, Румунії, Італії, Греції, Німеччини, Китаю, Болгарії, Польщі, Франції, Угорщини, Туреччини, Казахстану, Ірану, Чорногорії, Молдови, Білорусі. Така співпраця віддзеркалюється в повсякденному житті міста Одеси: наявності представників національних меншин і мігрантських груп в реалізації інвестиційних проектів житлово-комунального комплексу, торгівельній сфері, культурних проектах та освітніх програмах [4].

Потрібно зазначити, що існування різноманітних форм взаємодії в транскордонному просторі ускладнюється, а інколи і нівелюється нерівномірним соціально-економічним розвитком суміжних територій сусідніх країн.

Наше прикордоння характеризується великою інтенсивністю зв'язків транскордонного характеру, потенціал яких здатен створити фінансові платформи для взаємодії територіальних громад як прикордонного простору, так і районів сусідніх держав. Світова практика впровадження інноваційних економічних проектів та їх успіх дозволяє переймати такий досвід для власного регіонального розвитку. Безпосереднє пограниччя з Європейським Союзом стимулює та створює умови для використання міжнародних програм співпраці та залучення фінансів для українських периферійних територій. Проте несистемність та непослідовність реалізації проектів розвитку для прикордонної території (в Одеській області не затверджена Регіональна програма розвитку транскордонного співробітництва), низький рівень поінформованості населення щодо програмно-проектного підходу і, як наслідок, мінімальна активність громадянського суспільства не дозволяє говорити про швидкий та впевнений темп розвитку регіону та його конкурентоспроможність серед інших регіонів України.

Проте варто відмітити, що ті транскордонні форми діяльності, які представлені в Одеській області і спрямовані на вирішення проблем та реалізацію проектів саме цього регіону країни, виправдовують зосередження повноважень саме на місцях, а не в центрі. Подальша активні реалізація таких

можливостей дозволить зняти гостру залежність регіональних органів влади від центрального апарату управління.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05 лютого 2015 р. № 156–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
2. Закон України «Про індустріальні парки» від 21 червня 2012 р. № 5018–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.
3. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. № 1861–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
4. Офіційний сайт Одеської обласної державної адміністрації. – Режим доступу : <http://oda.odessa.gov.ua/ru/>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 роки» від 01 грудня 2010 р. № 1088 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-%D0%BF>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 06 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
7. Чистякова Ю. Євро регіони як засіб децентралізації влади в Україні / Ю. Чистякова // Право і суспільство. – 2014. – № 6. 2. – Частина 3. – С. 38–44.